

Μάθημα: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου
Καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος

Θέμα:
**«Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ
ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ»**

**Μαρία Ι. Γερογιάννη
(1340199609003)
Σεπτέμβριος 2007**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:	01
---------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙ ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

1.	Τα ατομικά δικαιώματα και η Τηλεόραση:	04
2.	Ο «εναγκαλισμός» του Κράτους:	06
3.	Η σημασία του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου:	06

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1.	Οι απαρχές της τηλεόρασης και η συνταγματική κατοχύρωσή της:	07
2.	Η συνταγματική κατοχύρωση στο ισχύον Σύνταγμα:	10
	α. Δημόσια Τηλεόραση	11
	β. Ιδιωτική Τηλεόραση	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

1.	Ο προβληματισμός για την θεσμοθέτηση του κρατικού ελέγχου:	13
2.	Η «επιβίωση» του κρατικού ελέγχου κατά τη Μεταπολίτευση:	13
3.	Το Ε.Σ.Ρ.	14
4.	Η συνταγματική πρόβλεψη για το «βασικό μέτοχο»:	14
5.	Η κριτική για την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης:	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

1.	Ποιότητα, Αντικειμενικότητα και Ισότητα. Ορισμοί και περιορισμοί:	17
----	---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΟΙ ΕΠΙΡΡΟΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1.	Διεθνές Δίκαιο:	19
2.	Ευρωπαϊκό Δίκαιο:	19

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:	21
ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ:	22
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:	23

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λειτουργία της τηλεόρασης, ως έκφραση ανθρώπινης δραστηριότητας, άπτεται πολλών θεμάτων που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, η ελευθερία της πληροφόρησης, η επιχειρηματική ελευθερία και παράλληλα η προστασία της αξίας του ανθρώπου και η προαγωγή του πολιτισμού και της δημοκρατίας, γεγονός που καθιστά απαραίτητη την συνταγματική κατοχύρωσή της.¹

Η ραγδαία ανάπτυξή της τηλεόρασης τις τελευταίες ιδίως δεκαετίες κατέστησε ορατή δύναμη επιρροής της στο κοινωνικό γίνεσθαι αλλά παράλληλα και την ανάγκη άμεσης νομικής ρύθμισης της λειτουργίας της –και σε συνταγματικό επίπεδο-, καθώς οι προβλέψεις περί τύπου ή τις γενικότερες ρυθμίσεις για την καλλιτεχνική δημιουργία δεν μπορούσαν να καλύψουν το νέο μέσο. Η ίδια η φύση του μέσου καλεί για ειδική πρόβλεψη, καθώς καλύπτει πολλές διαφορετικές λειτουργίες: ενημέρωση, ψυχαγωγία, πολιτιστική έκφραση αλλά και έκφραση πολιτικών ιδεών. Όμως, αντίθετα από ότι θα περίμενε κανείς, στο Σύνταγμα δεν υπήρξε –ούτε υπάρχει- μεμονωμένη και εξειδικευμένη ενότητα, αλλά οι προβλέψεις που αφορούν στην τηλεόραση, παρατίθενται σε συνέχεια –ή μάλλον σε αντιπαραβολή- με τις παλαιότερες που αφορούν στην έντυπη δημοσιογραφία, και ανάμεσα σε άλλα μέσα, πολύ διαφορετικά από την τηλεόραση, όπως η φωνογραφία ή ο κινηματογράφος.

Η εξήγηση για το φαινόμενο αυτό δεν βρίσκεται βέβαια στις αρχές ή την μεθοδολογία του Συνταγματικού Δικαίου, αλλά στην συνταγματική ιστορία και την εξέλιξη ειδικά των διατάξεων που αφορούν στην ελευθεροτυπία, οι οποίες βρέθηκαν στο στόχαστρο τόσο κατά την περίοδο της δικτατορίας, όσο και κατά την Μεταπολίτευση, με αποτέλεσμα οι πολιτικές επιρροές να βαρύνουν περισσότερο από τις επιταγές της μεθοδολογίας στη διαμόρφωση των συγκεκριμένων προβλέψεων, ενώ είναι παραπάνω από εμφανής η ατομία των μεταπολιτευτικών νομοθετών να «ξεχωρίσουν» το νέο μέσο από τα υπόλοιπα, να αναγνωρίσουν την μοναδικότητά του –η οποία έγκειται κυρίως στην τεράστια επιρροή που έχει στο κοινωνικό σύνολο – και να αλλάξουν «εκ βάθρων» το νομικό πλαίσιο λειτουργίας του. Αντίθετα, διατηρούνται ακόμη γενικές εκφράσεις περί «αντικειμενικότητας» και «επί ίσοις όροις» μετάδοσης των ειδήσεων, οι οποίες εκτός από το ότι χρήζουν νομικής ερμηνείας, αμφισβητούνται έντονα

---

¹ Βενιζέλος Ευάγγελος, Η ραδιοτηλεοπτική έκρηξη, 1989. Σελ. 36.: «Σε επίπεδο συνταγματικών κανόνων οι διάφορες αυτές μορφές αμφίδρομης επικοινωνίας, που συνδέονται με τις τηλεπικοινωνίες, την πληροφορική και πάντως με την τηλεόραση και τον τηλεοπτικό δέκτη, ενεργοποιούν και καλούς σε εφαρμογή –πέρα από το άρθρο 15 παρ.2- και πολλές άλλες διατάξεις αμυντικού κυρίως χαρακτήρα. Πρόκειται κατά βάση για το απόρρητο του ιδιωτικού βίου (άρθρο 9 Σ), για την ελευθερία και το απόρρητο των ανταποκρίσεων και πάντως για την ελεύθερη διαμόρφωση και διάδοση της γνώμης (άρθρο 14 παρ. 1 Σ)

ακόμη και από τους επαγγελματίες που ασχολούνται με το μέσο, αφού πολλοί δημοσιογράφοι «αποποιοούνται» τον όρο «αντικειμενικότητα», θεωρώντας ότι είναι μη ρεαλιστικός και μιλάνε για «τήρηση των αρχών της δεοντολογίας» και «έντιμη» δημοσιογραφία.² Επίσης, στα σχετικά άρθρα απαριθμούνται – μάλλον αυθαίρετα - ορισμένοι σκοποί για τη λειτουργία της, όπως «η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας» και γίνεται λόγος για «κοινωνική αποστολή» της τηλεόρασης, κάτι που απέχει πολύ από την πραγματικότητα που διαμορφώθηκε μετά την εμφάνιση της ιδιωτικής τηλεόρασης, η οποία –σε αρκετές περιπτώσεις- έχει αναγάγει την «ψυχαγωγία» σε πρώτιστο στόχο, υποτάσσοντας ακόμη και την ενημέρωση στην εξυπηρέτηση του στόχου αυτού.

Επιπλέον, η έντονη πολιτική συζήτηση που προκλήθηκε για το θέμα του «βασικού μετόχου», είναι ενδεικτική μόνον των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η συνταγματική κατοχύρωση της τηλεόρασης στη χώρα μας, 35 ολόκληρα χρόνια μετά την εμφάνισή της και ενώ οι τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις αλλάζουν με καταγιστικούς ρυθμούς τη σχέση τηλεόρασης – πολίτη (είτε αυτός είναι ιδιοκτήτης, είτε θεατής, είτε εργαζόμενος, είτε ακόμη και απλός συμμετέχων σε αυτή).

---

² Κομίνης Λυκούργος, Τα μυστικά της Δημοσιογραφίας. «Η ετικέτα της αντικειμενικότητας που έχουν επικολλήσει οι διάφορες εξουσίες στα ΜΜΕ έχει εμπεδώσει την άποψη του πολίτη ότι είναι δυνατή η αναπαραγωγή γεγονότων με πλήρη πιστότητα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙ ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

1. Τα ατομικά δικαιώματα και η Τηλεόραση

Η τηλεόραση είναι σήμερα το δημοφιλέστερο και το πολιτικά ισχυρότερο μέσο μαζικής επικοινωνίας, που εξυπηρετεί τόσο την ενημέρωση όσο και την ψυχαγωγία και πολιτιστική ανάπτυξη.³ Ως «μέσο» έκφρασης και επικοινωνίας αποτελεί φορέα ποικίλων ατομικών δικαιωμάτων τα οποία προστατεύονται από το Σύνταγμα αλλά και διεθνείς συμβάσεις. Είναι εύλογο πως η προστασία αυτή επεκτείνεται και στην λειτουργία της Τηλεόρασης, παρόλο που το ίδιο το μέσο υπόκειται σε πλήθος περιορισμούς και ελέγχους.

Καταρχήν, το Σύνταγμα προστατεύει την έκφραση και διάδοση των στοχασμών. Η ελευθερία της γνώμης περιλαμβάνει το δικαίωμα της διαμορφώσεως, κατοχής, εκφράσεως και διαδόσεως (ή αποσιωπήσεως) αλλά και της λήψεως μιας γνώμης.⁴ Στην ελευθερία της γνώμης ανήκει και ελευθερία της πληροφορίας στην ενεργητική και την παθητική της μορφή που απορρέει από το άρθρο 14 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 5 παρ. 1. Στο άρθρο 15 ρυθμίζονται οι ιδιαίτερες μορφές εκφράσεως της γνώμης (και της τέχνης) συμπεριλαμβανομένης της τηλεόρασης.

Ωστόσο, το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης υπόκειται σε περιορισμούς, εξαιτίας της νομοθετικής προστασίας της οποίας χρήζουν ορισμένα αγαθά, όπως τα χρηστά ήθη, η δημόσια τάξη και η ασφάλεια, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η τιμή, η αξιοπρέπεια και τα άλλα δικαιώματα του ατόμου.

Ιδιαίτερα ζητήματα θέτει η σύγκρουση της ελευθερίας θέτει η σύγκρουση της ελευθερίας της γνώμης με την προστασία της τιμής που επίσης κατοχυρώνεται από το σύνταγμα: Άρθρο 5 παρ. 2 εδ.1: «Πάντες ευρισκόμενοι εντός της ελληνικής επικράτειας απολαύουν απολύτου προστασίας της τιμής των».

---

³ Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β', σελ 541: «Αυτά τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημερώσεως έγιναν απαραίτητα για τη διάδοση οποιουδήποτε μηνύματος. Ο πολιτικός αλλά και ο οποιοσδήποτε ιδεολογικός (ή εμπορικός) ανταγωνισμός είναι πια αδιανόητος χωρίς την χρήση των μέσων αυτών. Προπάντων η ραδιοτηλεόραση έχει εξελιχθεί σε καίριο όπλο πολιτικού επηρεασμού των μαζών, προ του οποίου ωχριούν όλες οι παραδοσιακές μέθοδοι...» «Η σημασία των μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι λοιπόν διπλή. Είναι κεντρική τόσο για την ελευθερία του ατόμου όσο και για την λειτουργικότητα της Δημοκρατίας. Οι δύο αυτές πλευρές συνυπάρχουν και αναγνωρίζονται στο Σύνταγμα...»

⁴ Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα. Σελ. 490.

Παράλληλα όμως η σατιρική κριτική των δημόσιων προσώπων με οποιοδήποτε τρόπο και μέσο εκφράσεως, δεν αποτελεί καθ' αυτήν προσβολή και επιτρέπεται εκτός αν συγκροτεί *in concreto* έγκλημα κατά της τιμής ή αθέμιτη προσβολή του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής.⁵

Στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία της γνώμης είναι και η ελευθερία της πληροφόρησης με την ενεργητική και την παθητική της μορφή. Η ελευθερία αυτή κατοχυρώνεται βασικά στο άρθρο 14, παρ 1 Συντ.: «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας του νόμους του Κράτους». Στο αναθεωρημένο Σύνταγμα του 2001 εδραιώνεται και η παθητική μορφή της, με το άρθρο 5 Α, το οποίο προβλέπει στην παρ. 1: «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει.....» και στην παρ. 2: «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας....». Κατοχυρώνοντας το Σύνταγμα τόσο την ελευθερία του πληροφορείν όσο και του πληροφορείσθε, ιδρύει ταυτόχρονα τη συνταγματικά προστατευόμενη σφαίρα της δημοσιότητας. Η ελεύθερη συμμετοχή στη σφαίρα της δημοσιότητας αναδεικνύεται έτσι στο ειδικό αντικείμενο προστασίας μίας ενιαίας συνταγματικής ελευθερίας, της ελευθερίας της πληροφόρησης.⁶

Σημαντικότερο τέλος ατομικό δικαίωμα που σχετίζεται με τα ΜΜΕ είναι και η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, ως ελεύθερη ανάπτυξη κατ' αρχήν και ως συμμετοχή κατά δεύτερο λόγο στη κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Η προστασία της προσωπικότητας συνιστά, σύμφωνα με μία αντίστροφη λογική διαδικασία, και αντικείμενο προστασίας του δικαιώματος τηλεοπτικής λήψης.⁷

Πέρα όμως από την «αυτονόητη» προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η λειτουργία της τηλεόρασης πρέπει να ρυθμίζεται με τον καλύτερο δυνατό, ώστε η συμμετοχή της στο κοινωνικό γίγνεσθαι να είναι όσο το δυνατόν πιο εποικοδομητική (και όχι διαβρωτική των θεσμών και των αρχών, όπως δυστυχώς συχνά συμβαίνει σήμερα).⁸ Ένα τόσο ισχυρό μέσο δεν μπορεί να αφηθεί σε «καιροσκοπικές» ρυθμίσεις που θα επιβάλουν οι εκάστοτε πολιτικές ή κοινωνικές πιέσεις, αλλά πρέπει να έχει «βαθιές» και στέραιες ρίζες σε γενικά αναγνωρισμένες συνταγματικές αρχές, ώστε να προάγει και να «υπερασπίζεται» τη Δημοκρατία.

---

⁵ Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά δικαιώματα, τόμος Β', σελ 512.

⁶ Συλλογικός τόμος, Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα, 2004. Σελ. 76.

⁷ Κίκη Γιάννα, Η Καλωδιακή Τηλεόραση, 2003. Σελ.250.

⁸ Παμπούκης Χ.Π., 3 ζητούμενα. Σκέψεις και απόψεις με αφορμή τη νέα αναθεώρηση του Συντάγματος, 2006. Σελ. 38. «Η αναβάθμιση της Δημοκρατίας προϋποθέτει καλύτερο μοντέλο διακυβέρνησης (και όχι κυβέρνησης όπως εσφαλμένα συχνά συγχέεται και από επίσημα χείλη δυστυχώς), που προϋποθέτει ευρύτερες, οριζόντια και κάθετα, δυνατότητες συμμετοχής, επιλογών και ευθύνης των ενεργών πολιτών... Η συμμετοχή όμως προϋποθέτει ανοιχτή, εύληπτη ενημέρωση των πολιτών για τις επιλογές που καλούνται να κάνουν».

2. Ο «εναγκαλισμός» του Κράτους:

Βασική διαφορά στη νομοθετική κατοχύρωση των άλλων μέσων ενημέρωσης με αυτήν της τηλεόρασης είναι ο άμεσος –στην περίπτωση της κρατικής τηλεόρασης - αλλά και ο έμμεσος – μέσω ΕΣΡ - κρατικός έλεγχος του μέσου. Το πως προέκυψε και το γιατί διατηρείται ο σφικτός αυτός «εναγκαλισμός» του Κράτους αναλύεται στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας. Προς το παρόν αρκεί να σημειώσουμε ότι προκειμένου να γίνει κατανοητό το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την λειτουργία της τηλεόρασης σήμερα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι το μέσο τελεί υπό την εποπτεία του Κράτους και αυτό ισχύει και για την Δημόσια Τηλεόραση (σε μέγιστο βαθμό) αλλά και για την Ιδιωτική.

3. Η σημασία του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου:

Σημαντικότερο τέλος είναι η επιρροή των διεθνών νομοθετημάτων που αφορούν τόσο στα ανθρώπινα δικαιώματα όσο και πιο εξειδικευμένα στη λειτουργία των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης.

Τα πρώτα είναι από δεκαετίες θεσπισμένα ενώ τα δεύτερα αυξάνονται με γεωμετρικό ρυθμό, ακολουθώντας την ανάγκη ρύθμισης ενός μέσου που από τη φύση του ξεπερνά τα σύνορα και συνδέει διαφορετικές κοινωνίες και έθνη.

Στο κεφάλαιο πέντε γίνεται συνοπτική περιγραφή των κυριότερων συμβάσεων και κειμένων, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1. Οι απαρχές της τηλεόρασης και η συνταγματική κατοχύρωσή της

Η επίσημη ιστορία της Ελληνικής Ραδιοφωνίας αρχίζει το 1938 με τις μεταδόσεις του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών και συνεχίζεται με την ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ), που ανέπτυξε πλούσια δραστηριότητα με τα τρία εθνικά ραδιοφωνικά προγράμματα, αλλά και με μεταδόσεις σε ξένες χώρες για τον απόδημο ελληνισμό. Το 1965 μεταδίδεται η πρώτη πειραματική τηλεοπτική εκπομπή από το στούντιο του ΕΙΡ στο Ζάππειο, που σηματοδοτεί την ανατολή της Ελληνικής Τηλεόρασης.⁹

Όταν συντάσσεται το σύνταγμα του 1952 δεν υπάρχει Τηλεόραση. Η αναφορά στο μέσο γίνεται παρεμπιπτόντως –δεν αναφέρεται καν ο όρος «τηλεόραση»– αφού γίνεται λόγος για «άλλα παρεμφερή (του ραδιοφώνου και του κινηματογράφου) μέσα μεταδόσεως λόγου ή παραστάσεως», ενώ παράλληλα η όλη ρύθμιση αφορά την εξαίρεση των μέσων αυτών από τις προστατευτικές του τύπου διατάξεις του άρθρου 14, χωρίς σε αντάλλαγμα να υποβάλει τη ραδιοφωνία σε άλλη συνταγματική ρύθμιση ή προστασία.¹⁰

Λίγα χρόνια μετά, «γεννιέται» η τηλεόραση στην Ελλάδα. Στο αρχείο του υπουργείου Εξωτερικών, αναφέρεται, μεταξύ άλλων: Στις αρχές της δεκαετίας του '60 ξεκινά η πειραματική μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών στη Θεσσαλονίκη. Ο πρώτος πειραματικός σταθμός Ελληνικής τηλεόρασης λειτούργησε το 1961 στη Θεσσαλονίκη από τη ΔΕΗ στα πλαίσια της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης. Η επίσημη όμως έναρξη της Ελληνικής κρατικής τηλεόρασης έγινε στις 23 Φεβρουαρίου 1966, με πρώτη παρουσιάστρια την Ελένη Κυπραίου και συντονιστή το δημοσιογράφο Γεώργιο Κάρτερ. Όταν οι Συνταγματάρχες ανέτρεψαν την κυβέρνηση το 1967, ένα από τα πρώτα κτίρια που κατέλαβαν ήταν το κτίριο του ΕΙΡ. Κανονικά βραδινά προγράμματα άρχισαν, πρώτα από το κανάλι του «Ενόπλων» τον Νοέμβριο του 1968, ενώ τα κανονικά βραδινά προγράμματα του ΕΙΡ άρχισαν τον Απρίλιο του 1969. Το 1968 η στρατιωτική χούντα δημιούργησε την Υπηρεσία Ενημερώσεως Ενόπλων

⁹ www.ert.gr (ΕΡΤ Α.Ε.: Ιστορικό)

¹⁰ Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά δικαιώματα, Τόμος Β', 2005. Σελ. 658.

Δυνάμεων (ΥΕΝΕΔ) που αντικατέστησε το «Ενόπλων», με στόχο να προσφέρει «εθνική ηθική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση» στις ένοπλες δυνάμεις και στο κοινό. Το 1970 ο νόμος 745/1970 αντικατέστησε το ΕΙΡ με το Ελληνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης (ΕΙΡΤ). Σε αυτή την περίοδο η ΥΕΝΕΔ ήταν ο πιο δημοφιλής και κερδοφόρος τηλεοπτικός σταθμός, και παρέμεινε έτσι μέχρι το 1973. Η τηλεόραση του ΕΙΡΤ είχε πάντα ελλειμματικό προϋπολογισμό και παρουσίαζε κυρίως πιο ενημερωτικά προγράμματα σε σχέση με την ΥΕΝΕΔ. Από το 1968 τα περισσότερα έσοδα του ΕΙΡΤ προέρχονταν από την ειδική εισφορά που καθιερώθηκε και πληρωνόταν από το κοινό με τους λογαριασμούς της ΔΕΗ.¹¹

Νομοθετικά, μέχρι το η ρύθμιση και η οργάνωση της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, μέχρι το σύνταγμα του 1975 έγινε στη βάση του ότι δεν υπήρχαν σαφείς συνταγματικές δεσμεύσεις.¹²

Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, το Κοινοβούλιο ψήφισε το νέο Σύνταγμα που τέθηκε σε ισχύ το 1975 και στο οποίο για πρώτη φορά γίνεται αναφορά στον όρο «ραδιοτηλεόραση»: Άρθρο 2, παρ. 2: «Η ραδιοφωνία και η τηλεόρασις τελούν υπό τον άμεσον έλεγχο του κράτους, σκοπούν δε εις την αντικειμενικήν και επί ίσοις όροις μετάδοσιν πληροφοριών και ειδήσεων, ως και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως της εκ της κοινωνικής αποστολής αυτών και της εκ της πολιτιστικής αναπτύξεως της χώρας επιβαλλομένης ποιοτικής στάθμης των εκπομπών».

Το άρθρο αυτό «επέζησε» δύο ακόμη συνταγματικών αναθεωρήσεων –το 1986 και το 2001- και απετέλεσε τη βάση της συνταγματικής κατοχύρωσης της τηλεόρασης, όπως αυτή εξελίχθηκε μέχρι και σήμερα, θεμελιώνοντας τις τρεις βασικές λειτουργίες που διέπουν τη λειτουργία της: α) τον κρατικό έλεγχο β) την αρχή της αντικειμενικότητας και γ) την αρχή της ισότητας, οι οποίες θα εξεταστούν αναλυτικά στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο της παρούσης.

Πάντως, μετά το 1975, μπαίνει για πρώτη φορά σαφής συνταγματική βάση για την νομοθετική ρύθμιση της λειτουργίας της τηλεόρασης. Με βάση το άρθρο 15 παρ. 1 του Συντάγματος του 1975, ψηφίστηκε ο νέος νόμος για την Ραδιοτηλεόραση 230/1975, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1ην Απριλίου 1975.

Τον Οκτώβριο του 1987 τίθεται σε ισχύ ο νόμος 1730/1987, ο οποίος προέβλεπε ότι μια ανώνυμη εταιρεία, η Ελληνική Ραδιοφωνία-Τηλεόραση (ΕΡΤ ΑΕ) είχε τον ολοκληρωτικό έλεγχο της κρατικής ραδιοτηλεόρασης ως ο λεγόμενος «Ένιαίος Φορέας», ενώ παράλληλα εισήγαγε μία σημαντική αλλαγή στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο αφού επέτρεπε την ίδρυση ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών.

Τον Νοέμβριο 1987, λιγότερο από 6 μήνες μετά την εισαγωγή του δημοτικού ραδιοφώνου στην Θεσσαλονίκη, ο δήμαρχος Σωτήρης Κούβελας ανακοίνωσε την πρόθεσή του να κατασκευάσει δημοτικό τηλεοπτικό κανάλι που θα αναμετάδιδε επίσης δορυφορικά κανάλια. Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση επέμενε να αρνείται να επιτρέψει την εισαγωγή της δορυφορικής τηλεόρασης. Ακόμα αρνήθηκε να

¹¹ Ψυχογιός Δημήτρης, Φάκελος για το μάθημα «Τα μέσα Επικοινωνίας ΙΙ», Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ακαδημαϊκό έτος 2003-2004. www.geocities.com/culturetelevision/tvhistory.html

¹² Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β', 2005. Σελ. 661

συμμετάσχει στο πρόγραμμα δορυφορικής τηλεόρασης «Europa» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας γιατί φοβόταν «την πολιτιστική εισβολή και τεχνολογική εξάρτηση». Στην πραγματικότητα, το 1987 περισσότερα από 200 άτομα ή ομάδες στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων και πολιτικών αρχηγών και ξένων πολιτιστικών ινστιτούτων, είχαν δορυφορικές κεραίες, αν και ακόμα δεν θεωρούνταν νόμιμες. Μόλις το 1988 η κυβέρνηση καθόρισε τους όρους για δορυφορική λήψη.¹³

Στο μεταξύ, οι δήμαρχοι της Θεσσαλονίκης και του Πειραιά ανακοίνωσαν ότι θα έθεταν σε λειτουργία δημοτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς στις πόλεις τους. Και οι δύο δήμαρχοι άρχισαν πειραματικές εκπομπές, αλλά η ΕΡΤ απάντησε οδηγώντας τους στα δικαστήρια για παραβίαση του μονοπωλίου της και ανακοινώνοντας σχέδια να ιδρύσει σταθμούς στην Κρήτη και στην Πάτρα. Τον Δεκέμβριο του 1988 στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, για να προλάβουν τον υπό ίδρυση δημοτικό σταθμό, άρχισε να εκπέμπει η ΕΤ-3, το τρίτο κρατικό κανάλι. Όμως ο δημοτικός σταθμός Θεσσαλονίκης άρχισε, παρ' όλα αυτά, να εκπέμπει τηλεοπτικό πρόγραμμα από τον Ιανουάριο του 1989, σε μια νέα πρόκληση του δημάρχου κατά της ΕΡΤ και της κυβέρνησης.

Ο δήμαρχος Πειραιώς αντιθέτως δεν ακολούθησε το παράδειγμά του: υπέβαλε αίτηση για άδεια να χρησιμοποιήσει τηλεοπτική συχνότητα. Εντούτοις, με το να μην πάρει απάντηση από την κυβέρνηση και διαπιστώνοντας ότι οι συχνότητες θα καταλαμβάνονταν σύντομα από δορυφορικά κανάλια, κατέλαβε κι αυτός μια τηλεοπτική συχνότητα για τον σταθμό του *TV Plus*. Αυτός ο σταθμός ήταν προσπάθεια συνεργασίας με μια ιδιωτική εταιρεία και θα εισήγαγε τη συνδρομητική τηλεόραση στην Ελλάδα. Θα λειτουργούσε έξι ώρες την ημέρα για τους συνδρομητές του, ενώ την υπόλοιπη μέρα θα εξυπηρετούσε ως δημοτικό τηλεοπτικό κανάλι τον Πειραιά.

Ο σταθμός βγήκε στον αέρα ως δημοτικό κανάλι στις 30 Δεκεμβρίου 1988, αλλά δεν εξέπεμψε περισσότερο από μια εβδομάδα. Η ΕΡΤ απάντησε όχι μόνο κάνοντας αγωγές στα δικαστήρια και προσπαθώντας να γκρεμίσει τους πομπούς του δημάρχου, αλλά και τοποθετώντας το *Super Channel* στη συχνότητα του *TV Plus*.

Μετά τις εκλογές του Ιουνίου 1989, στις οποίες κανένα κόμμα δεν κατάκτησε την απόλυτη πλειοψηφία, η Νέα Δημοκρατία και ο Συνασπισμός της Αριστεράς δημιούργησαν προσωρινή κυβέρνηση. Έναν μήνα αργότερα η προσωρινή κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα παραχωρούσε άδεια τηλεοπτικού σταθμού σε δύο ομάδες εκδοτών εφημερίδων. Η οικογένεια Βαρδινογιάννη της Μεσημβρινής, ο Γιώργος Μπόμπολας του Έθνους, ο Χρήστος Τεγόπουλος της Ελευθεροτυπίας, ο Χρήστος Λαμπράκης από το Βήμα και τα Νέα, και ο Αριστείδης Αλαφούζος της Καθημερινής, θα αποκτούσαν το *Mega Channel*. Η άλλη άδεια δόθηκε στους εκδότες Άρη Βουδούρη του Ελεύθερου Τύπου, Πάνο Καραγιάννη της Απογευματινής, Χρήστο Καλογρίτσα της αριστερής εφημερίδας Πρώτη, Μάκη και Γιώργο Κουρή της Αυριανής και Μίνω Κυριακού, έναν εφοπλιστή που ήθελε να δημιουργήσει δικό του σταθμό αλλά η πρότασή του είχε απορριφθεί από την κυβέρνηση. Η δεύτερη ομάδα θα δημιουργούσε τη Νέα Τηλεόραση (210/2-2 Δεκ. 1989). Εντούτοις, τα σχέδια αυτής της ομάδας για τηλεοπτικό σταθμό δεν υλοποιήθηκαν, αν και της είχε παραχωρηθεί προσωρινή άδεια.

---

¹³ Ψυχογιός Δημήτρης, Τα Μέσα Επικοινωνίας II, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2003-2004.

Παρ' όλα αυτά, οι εκδότες της φιλικής προς το ΠΑΣΟΚ Αυριανής δημιούργησαν τον δικό τους σταθμό (Κανάλι 29), ενώ ο Μ. Κυριακού έκανε επίσης σχέδια να ιδρύσει σταθμό.

Τον Σεπτέμβριο του 1989, καθώς η χώρα ετοιμαζόταν για νέες εκλογές, το Υπουργικό Συμβούλιο ψήφισε να δώσει στην εταιρεία Τηλέτυπος Α.Ε., άδεια για να λειτουργήσει το «Μέγα» στο κανάλι 7 στην Αθήνα, όπως αποδέχθηκε το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών. Το Μέγα βγήκε στον αέρα στις 20 Νοεμβρίου 1989, με προσωρινή άδεια (19710/2-20 Αυγ. 1988), ενώ το Κανάλι 29 της Αυριανής βγήκε επίσης στον αέρα, χωρίς άδεια, για να υποστηρίξει το ΠΑΣΟΚ το οποίο είχε περάσει στην αντιπολίτευση. Ο Αντέννα TV του Μ. Κυριακού, βγήκε στον αέρα στις 31 Δεκεμβρίου 1989, με την υποστήριξη της οικουμενικής κυβέρνησης που είχαν δημιουργήσει και τα τρία κόμματα (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ, Συνασπισμός), αφού και στις εκλογές του Νοεμβρίου 1989 (όπως και σε αυτές που είχαν προηγηθεί τον Ιούνιο του '89) κανένα δεν είχε κατακτήσει την απόλυτη πλειοψηφία. Από όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς, μόνο στο Mega είχε παραχωρηθεί (προσωρινή) άδεια.¹⁴

2. Η συνταγματική κατοχύρωση στο ισχύον Σύνταγμα

Οι βασικές συνταγματικές επιταγές που αφορούν στην τηλεόραση σήμερα περιλαμβάνονται κυρίως στο Άρθρο 15, στις παραγράφους 1 και 2. Συγκεκριμένα: η παρ.1 αναφέρει: «Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης»

και η παράγραφος 2:

«Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως ο νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδική ηλικίας και της νεότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα».

---

¹⁴ Ψυχογιός Δημήτρης, Φάκελος για τα Μέσα Επικοινωνίας II, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2003-2004.

α. Δημόσια Τηλεόραση

Με το νόμο αυτό ιδρύθηκε η Ελληνική Ραδιοφωνία-Τηλεόραση (ΕΡΤ) που αντικατέστησε το ΕΙΡΤ. Η ΕΡΤ έγινε ΝΠΔΔ διοικούμενο από εικοσαμελή Γενική Συνέλευση που διοριζόταν από το υπουργικό συμβούλιο και η οποία περιελάμβανε ανώτατους κρατικούς υπαλλήλους, πρυτάνεις και ακαδημαϊκούς «εγνωσμένου κύρους», με πρόεδρο τον Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος. Ο ρόλος της ΓΣ ήταν συμβουλευτικός και σπάνια το σώμα συνερχόταν. Το διοικητικό συμβούλιο της ΕΡΤ είχε μεγαλύτερη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στις καθημερινές λειτουργίες απ' ό,τι η ΓΣ. Το ΔΣ περιελάμβανε επτά μέλη, διορισμένα για τρία χρόνια από το Υπουργικό συμβούλιο. Αρμοδιότητα του ΔΣ ήταν να επιβλέπει και να ελέγχει τις υπηρεσίες της ΕΡΤ, να συντάσσει προϋπολογισμούς και σχέδια για την ανάπτυξη της ΕΡΤ, και να εκφράζει τη γνώμη του για τη συνολική της πολιτική. Εν τούτοις, τον πραγματικό έλεγχο της ΕΡΤ σύμφωνα με αυτόν τον νόμο, τον ασκούσε το υπουργείο Προεδρίας. Ειδικότερα, ο υφυπουργός Προεδρίας διορίζε ουσιαστικά τον γενικό διευθυντή της ΕΡΤ που ήταν υπεύθυνος για την καθημερινή λειτουργία της, βοηθούμενος από δύο βοηθούς διευθυντές. Έτσι, η νομική και λειτουργική δομή της ΕΡΤ βρισκόταν υπό πλήρη κυβερνητικό έλεγχο.

Το 1982, το ΠΑΣΟΚ υλοποίησε την πρόθεση του νόμου 230/1975 να απομακρύνει τις ένοπλες δυνάμεις από τη Ρ/Τ. Ο νέος νόμος, 1288/1982, μετέτρεψε την ΥΕΝΕΔ σε ΕΡΤ-2, και την ΕΡΤ σε ΕΡΤ-1. Η ΕΡΤ-1 παρέμεινε ΝΠΔΔ, διοικούμενο, θεωρητικά, από γενική συνέλευση. Η ΕΡΤ-2 από την άλλη μεριά, έγινε δημόσια υπηρεσία του Υπουργείου Προεδρίας και διοικούνταν από πενταμελές ΔΣ, διοριζόμενο από τον Υπουργό. Ο πρόεδρος του ΔΣ ήταν και διευθυντής όλων των υπηρεσιών της ΕΡΤ-2. Έτσι, το κόμμα που ήταν στην εξουσία έλεγχε την ΕΡΤ-2, αφού οι διοικούντες διορίζονταν από αυτό.¹⁵

β. Ιδιωτική Τηλεόραση

Η ιδιωτική τηλεόραση πέρασε, όπως είδαμε, από νομικές και πολιτικές συμπληγάδες μέχρι να «νομιμοποιηθεί» και πάλι κατά προβληματικό τρόπο στη χώρα μας, αφού ακόμη εκκρεμεί το θέμα των αδειοδοτήσεων πολλών ιδιωτικών καναλιών, που όμως συνεχίζουν να εκπέμπουν απρόσκοπτα το πρόγραμμά τους.

Αυτό, λογικά δεν θα έπρεπε να συμβεί, αφού η λειτουργία της ιδιωτικής τηλεόρασης, ειδικά από τη στιγμή που εξέλειψαν τα τεχνολογικά προβλήματα των περιορισμένων συχνοτήτων, συνάδει με την αρωγή βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως η ελευθερία της γνώμης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η «τρίτη» απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, η οποία ουσιαστικά για πρώτη φορά (το 1981) θεώρησε την ίδρυση των ιδιωτικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών ως συνταγματικώς θεμιτή νομοθετική επιλογή: «Η ελεύθερη, ιδιωτική και δημόσια, διαμόρφωση της γνώμης δια των

---

¹⁵ Ψυχολιός Δημήτρης, Φάκελος για το μάθημα Μέσα Επικοινωνίας II, Πάντειο, 2003-2004.

ραδιοτηλεοπτικών μέσων προϋποθέτει καταρχήν ότι η ραδιοτηλεόραση θα είναι ελεύθερη από κάθε κρατική ανάμιξη και επιβολή... Η απλή ελευθερία από την κρατική παρέμβαση δεν σημαίνει από μόνη της ότι είναι δυνατή μια ελεύθερη και περιεκτική διαμόρφωση γνώμης δια της ραδιοτηλεόρασης..... Για να επιτευχθεί είναι απαραίτητες ουσιαστικές, οργανωτικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις που θα σχεδιάζονται σύμφωνα με το καθήκον της ραδιοτηλεοπτικής ελευθερίας.... Κάτω από τις συνθήκες της σύγχρονης μαζικής επικοινωνίας, η ραδιοτηλεοπτική ελευθερία συγκροτεί την αναγκαία παραπληρωματική υποστήριξη και ενδυνάμωση της ελευθερίας της διαμόρφωσης γνώμης. (57 BVerfGE 295 επ., 320).¹⁶

Στο ελληνικό πεδίο, η ιδιωτική τηλεόραση, συνταγματικά δεν διαχωρίζεται από τη δημόσια (το αντίθετο μάλιστα) και διέπεται εξίσου από τις αρχές του άρθρου 15 κάτι που έρχεται σύντομα να επιβεβαιώσει και η νομολογία. Στη απόφαση της υπόθεσης του τηλεοπτικού σταθμού ANTENNA αναφέρεται ότι «οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί, φορείς του δικαιώματος της ελεύθερης ραδιοτηλεοπτικής επικοινωνίας, βαρύνονται κατά την άσκηση του δικαιώματός τους με δεσμεύσεις που απορρέουν τόσο από το δημόσιο σκοπό που τους έχει τεθεί δυνάμει του άρθρου 15, να παρέχουν δηλαδή αντικειμενική και με ίσους όρους πληροφόρησης, να εξασφαλίζουν την πολυμέρεια και την ποιοτική στάθμη της εκπομπής, όσο και από την εξουσιαστική θέση που κατέχουν στην επικοινωνιακή διαδικασία, η οποία μαζί με τη δημόσια αποστολή τους, δικαιολογεί και επιβάλλει την «άμεση» εποπτεία του κράτους και την ανάληψη από τους ίδιους, αυτοβούλως, της κοινωνικής ευθύνης σεβασμού της αξιοπρέπειας του καθένα και των δικαιωμάτων των άλλων».¹⁷

Η ιδιωτική τηλεόραση στην Ελλάδα επιτρέπεται να λειτουργήσει με βάση τις διατάξεις, βασικά, του νόμου 2328/1995, αλλά και του νόμου 2644/1998, μετά από χορήγηση σχετικής αδείας. Μέσω της αδείας αυτής εκχωρείται από το κράτος στον ιδιώτη – οργανωτή ιδιωτικής τηλεοπτικής εκπομπής προνόμιο δημόσιας εξουσίας. Ωστόσο, υπάρχει κενό ως προς τη νομοθετική ρύθμιση της οργάνωσης της ιδιωτικής καλωδιακής και δρομοφορικής τηλεόρασης, γιατί οι ρυθμίσεις του νόμου 2644/1998, σχετικά με τη συνδρομική ραδιοτηλεόραση, κατήργησαν τις διατάξεις του νόμου 2328/1998, χωρίς να εισαγάγουν νέες.¹⁸

---

¹⁶ Στρατηλάτης Κώστας, Συντάσσοντας το Δικαίωμα στη Δημόσια Ηλεκτρονική Επικοινωνία, 2006. Σελ.107.

¹⁷ ΕΣΡ, απόφαση αριθμ. 79/4/10.7.1997, Το Σ 1997, 959 επ. (965-6).

¹⁸ Κική Γιάννα, Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων, 2003. Σελ. 66.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

1. Ο προβληματισμός για την θεσμοθέτηση του κρατικού ελέγχου

Αξίζει να σημειωθεί η παρατήρηση του Νίκου Αλιβιζάτου ότι η ραδιοφωνική και αργότερα η τηλεοπτική εκπομπή δεν αναγνωρίστηκαν ποτέ στον τόπο μας ως ατομικές ελευθερίες... και ότι αντίθετα ιστορία τους ταυτίζεται με τους ποικιλώνυμους ελέγχους που το κράτος τους επέβαλε.¹⁹

Η διάταξη που διαχωρίζει τον «τύπο» από τα άλλα μέσα επικοινωνίας και τα εξαιρεί από τις προστατευτικές διατάξεις, «επέζησε» μίας δικτατορίας και μιας μεταπολίτευσης και στο διάστημα αυτό «εμπεδώθηκε» η λειτουργία της ραδιοτηλεόρασης υπό τον κρατικό έλεγχο.²⁰

2. Κρατικός έλεγχος και Ιδιωτική Τηλεόραση

Μετά από πολλές διελκυστίνδες, η νομολογία αποφάνθηκε ότι η φράση «άμεσος έλεγχος του κράτους» δεν επιβάλλει το κρατικό ραδιοτηλεοπτικό μονοπώλιο αλλά και δεν αποκλείει και το μικτό σύστημα οργάνωσης των ραδιοτηλεοπτικών φορέων.²¹ Το 1989 ψηφίζεται και ο Ν. 1730/1987, «Ίδρυση Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως και παροχή αδειών για την ίδρυση και λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών», ΦΕΚ 222 Α'.

Άδειες για την ίδρυση, εγκατάσταση και λειτουργία ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών χορηγούνται σε επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και σε ανώνυμες εταιρείες. Οι μετοχές των Α.Ε. που υποβάλλουν αίτηση για την χορήγηση αδείας πρέπει να είναι ονομαστικές. Τα νομοθετικά μέτρα κατά της τηλεοπτικής συγκέντρωσης περιλαμβάνουν κανόνες κατά της οριζόντιας και της κάθετης συγκέντρωσης, κανόνες υπέρ της διαφάνειας και κανόνες που θεσπίζουν ασυμβίβαστα και κωλύματα των μετόχων.²²

---

¹⁹ Αλιβιζάτος Νίκος, Κράτος και Ραδιοτηλεόραση, 1986, Σελ. 13.

²⁰ Αλιβιζάτος Νίκος, Κράτος και Ραδιοτηλεόραση. 1986. Σελ. 20. «Η διάταξη αυτή πέρα από το ότι αποτελούσε εν λευκώ εξουσιοδότηση προς το κοινό νομοθέτη να καθορίσει ελεύθερα το περιεχόμενο, την έκταση και την ένταση του κρατικού ελέγχου πάνω στη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, συντέλεσε αποφασιστικά... στο να μην αναπτυχθεί τις δεκαετίες που ακολούθησαν καμία απολύτως συστηματική – νομική ή άλλη- για τις ομοιότητες και τις τυχόν διαφορές τύπου και ραδιοτηλεόρασης, από πλευράς ελευθερίας της έκφρασης και στο να μην αμφισβητηθεί ποτέ ο χαρακτήρας της ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής ως οιονεί «προνομίου» του κράτους.»

²¹ ΣτΕ 5040/1987, 1144-5/1988.

²² Ν.2328/1995, άρθρο 2 παρ. 3 και άρθρο 14 Συντ., παρ. 9, 2001.

3. Το Ε.Σ.Ρ.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης κλήθηκε ήδη από την νομοθετική του ρύθμιση, πριν κατοχυρωθεί συνταγματικά να χειριστεί το μείζον ίσως ζήτημα της σύγχρονης δημοκρατίας, δηλαδή της σχέσης δημοκρατίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μέσων ενημέρωσης, επειδή τα πολιτικά, διοικητικά αλλά και δικαστικά όργανα του κράτους δεν μπόρεσαν στο σύνολό τους και σε όλες τις βαθμίδες τους να το αντιμετωπίσουν. Το βάρος συνεπώς της ευθύνης που μετατοπίστηκε στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης είναι τεράστιο, αφού ούτε καν η Βουλή δεν μπόρεσε ή δεν θέλησε να αναλάβει σχετικές πολιτικές πρωτοβουλίες και ευθύνες.²³

4. Η συνταγματική πρόβλεψη για το «βασικό μέτοχο»:

Στο αναθεωρημένο Σύνταγμα του 2001, εισάγεται η «περίφημη» ρύθμιση για το «βασικό μέτοχο». Συγκεκριμένα το άρθρο 14, παρ. 9 προβλέπει: Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημοσίου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.

Μέσων στην Ελλάδα δημιουργεί μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ ιδιοκτήτη και κυβέρνησης, η οποία ωφελεί τον ιδιοκτήτη σε άλλες, επιχειρήσεις όπως εργολαβίες μεγάλων έργων, ή σε διαγωνισμούς προμηθειών. Αυτό το πρόβλημα ήταν τόσο φανερό ώστε τα κόμματα αποφάσισαν να το λύσουν μέσω του νέου νόμου για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (2328/1995). Ο νέος νόμος πρώτα αναφέρει ότι οι μετοχές των εταιριών που υποβάλλουν αίτηση για άδεια τηλεοπτικού σταθμού, πρέπει να είναι ονομαστικές. Δεύτερο, «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να είναι μέτοχος σε μία μόνο εταιρεία που κατέχει άδεια» τηλεοπτικού σταθμού, και «μέχρι ποσοστού... 25% του μετοχικού

²³ Βενιζέλος Ευάγγελος, Συνταγματική Αυτοσυνειδησία ή αναθεωρητικός οίστρος, 2006. Σελ. 34.

κεφαλαίου». Τρίτον, το ίδιο άρθρο (άρθρο 1) απαγορεύει επιχειρηματική συμμετοχή περισσότερο από δύο από τα τρία μέσα (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες).

Τέλος, οι νέος νόμος ορίζει το εξής: «Όσοι συμμετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο ή στη διοίκηση εταιρείας ή ασκούν ατομική επιχείρηση που αναλαμβάνει έργα ή προμήθειες από το Δημόσιο... δεν μπορούν να κατέχουν ατομική επιχείρηση ή να συμμετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο ή τη διοίκηση εταιρείας, που κατέχει άδεια τηλεοπτικού ή ραδιοφωνικού σταθμού ή εκδίδει ημερήσια ή εβδομαδιαία εφημερίδα...»

Αυτές οι διατάξεις δεν είναι σίγουρο ότι θα λύσουν το πρόβλημα στις σχέσεις πολιτικής, οικονομίας και ΜΜΕ. Όπως γράφει ο Δ. Ψυχογιός. «Όταν οι πολιτικοί, οι επιχειρηματίες, οι εκδότες θέλουν να εξαγοράσουν ή να εξαγοραστούν, μπορούν να βρουν προσφορότερους τρόπους από το να ιδρύουν κοινές εταιρείες».²⁴

5. Η κριτική για την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης

Στις προτάσεις για την αναθεώρηση του Συντάγματος, κεντρικό θέμα αποτελεί η διάταξη για τον «βασικό μέτοχο», την ανάγκη αλλαγής της οποίας αναγνωρίζουν όλες οι πλευρές, γεγονός που αποδεικνύει τουλάχιστον την ανεπάρκειά της, παρόλο που δεν συμφωνούν για την κατεύθυνση που η αλλαγή αυτή πρέπει να πάρει.²⁵

Κύρια κρατική είναι το ότι είναι περιπτή και ίσως εκτός του «χαρακτήρα» του Συντάγματος, μία τόσο «λεπτομερής» ρύθμιση για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Μέσων Ενημέρωσης.²⁶

Έγκυρες νομικές «φωνές» τάσσονται υπέρ της «περικοπής» τουλάχιστον ορισμένων διατάξεων του άρθρου. Ο Ευάγγελος Βενιζέλος υποστηρίζει ότι το Σύνταγμα δεν μπορεί να αφορά σε μία σημαντική αλλά πολύπεριορισμένη σε αριθμό ομάδα επιχειρηματιών που ασχολούνται με τα μέσα ενημέρωσης και τις δημόσιες συμβάσεις, οι οποίοι βέβαια δικαιούνται να ασκούν τα συνταγματικά τους δικαιώματα, αλλά αυτό ισχύει σε πολύ μεγαλύτερη έκταση για τους ανθρώπους που λόγω κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης αναζητούν καταφύγιο μόνο στο Σύνταγμα. «Γι' αυτό θεωρώ ότι για να προστατευθεί επικοινωνιακά το ίδιο το Σύνταγμα της χώρας και ο ίδιος ο ρυθμιστικός πολούτος

²⁴ Ψυχογιός Δημήτρης, Φάκελος για το μάθημα Μέσα Επικοινωνίας II, Πάντειο, 2003-2004.

²⁵ Λοβέρδος Ανδρέας, Το σύνταγμα της Ελλάδας και η αναθεώρησή του, 2006. Σελ.: 92: «Η αλλαγή που πρέπει να γίνει στο άρθρο 14 παρ. 9 (περί βασικού μετόχου) είναι κατά τη γνώμη μου ορθό να συμπεριλάβει και την πρόβλεψη της Επιτροπής Ανταγωνισμού ως ανεξάρτητης αρχής που το ίδιο το Σύνταγμα, κατ' αυτόν τον τρόπο προβλέπει. Είχα υποστηρίξει στην προηγούμενη αναθεωρητική Βουλή ως ανεξάρτητης αρχής που το ίδιο τη Σύνταγμα κατ' αυτόν τον τρόπο, θα προβλέπει. Είχα υποστηρίξει στην προηγούμενη αναθεωρητική Βουλή πως η ιδιοκτησία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης μπορεί να είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του συμβαλλομένου με το Δημόσιο.....μόνον εάν παραβιάζει στην πράξη τις αρχές και τη νομοθεσία περί ελεύθερου ανταγωνισμού και κατά αυτόν τον τρόπο, εάν ωθεί τις επιχειρήσεις αυτές σε δεσπόζουσα θέση. Την εν τοις πράγμασι αυτή παράνομη δραστηριότητα αρμόδια για να την εντοπίσει δύνανται να είναι μόνον η Επιτροπή Ανταγωνισμού...»

²⁶ Τσάτσος Δημήτρης, Η Αναθεώρηση του Συντάγματος, 2006. Σελ. 20: «Αναγκαία είναι η προσγείωσή μας και ως προς ένα άλλο όριο των δυνατοτήτων που έχει ένα σύνταγμα και συνακόλουθα η Αναθεώρησή του. Το Σύνταγμα από την ιστορική του φύση δεν περιέχει λεπτομερειακές ρυθμίσεις, ανοίξει όμως το δρόμο στο νομοθέτη για μεγάλες παρεμβάσεις».

και η εγγυητική λειτουργία της αναθεώρησης του 2001, είναι προτιμότερο να καταργηθούν –ανεξάρτητα από οποιουσδήποτε άλλους λόγους – οι δύο αυτές διατάξεις των τριών τελευταίων εδαφίων της παρ. 9 του άρθρου 14.... κατά το μέρος που αφορούν τον λεγόμενο «βασικό μέτοχο»....., προκείμενου να καθάρσει ο ορίζοντας και να ακυρωθούν πολλές δημαγωγικού χαρακτήρα προσεγγίσεις των συνταγματικών θεμάτων».²⁷

---

²⁷ Βενιζέλος Ευάγγελος, Συνταγματική Αυτοσυνειδησία ή αναθεωρητικός οίστρος;, 2006. Σελ. 104.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

1. Ποιότητα, Αντικειμενικότητα και Ισότητα. Ορισμοί και περιορισμοί:

Η επιταγή «περί ισότητας» και «αντικειμενικότητας» στο άρθρο 15 προκαλεί ποικίλους προβληματισμούς τόσο για την «φύση» αυτής της ισότητας (ποιοτική ή ποσοτική ή και τα δύο) και κυρίως για τους πρακτικούς τρόπους, με τους οποίους μπορεί αυτή η επιταγή να ικανοποιηθεί.

Από τη στιγμή που η ραδιοτηλεόραση, με συνταγματική πρόβλεψη μάλιστα, τελεί υπό τον κρατικό (και άρα και κυβερνητικό έλεγχο) δημιουργείται εύλογα η απορία πως μπορεί να εξασφαλιστεί ότι τα υπόλοιπα κόμματα θα έχουν «επί ίσοις όροις» προβολή στα μέσα. Η αξίωση των κομμάτων σε ίση μεταχείριση κατοχυρώνεται με το άρθρο 29. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτικών κομμάτων από το κράτος, παραβιάζεται όταν ο άμεσα ή έμμεσα κρατικός φορέας ραδιοτηλεοράσεως κάνει διακρίσεις μεταξύ των κομμάτων.... Επειδή όλα τα κόμματα έχουν έννομη αξίωση ίσης κατ' αρχήν μεταχειρίσεως, μπορούν εκείνα τα κόμματα που έχουν αδικαιολόγητα μειονεκτική μεταχείριση να αξιώσουν και στο ραδιοτηλεοπτικό πεδίο και εντός ευλόγων ορίων την εφαρμογή της αρχής της ισότητας. Μπορούν συγκεκριμένα τα κόμματα αυτά να αξιώσουν να τους δοθεί η δυνατότητα από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση να απαντήσουν σε ασφή κομματική πολιτική της ραδιοτηλεοράσεως εντός του πλαισίου των γενικών πολιτικών εκπομπών ή των «κυβερνητικών ανακοινώσεων». Κατά ενδεχόμενης αρνήσεως... μπορεί να ασκηθεί προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας.²⁸

Η συνταγματική επιταγή περί «ποιοτικών προγραμμάτων έχει επίσης προκαλέσει ποικίλες αντιγνώμεις, καθώς πρόκειται περί όρου που χρήζει ερμηνείας. Βοηθά ίσως το γεγονός ότι η ίδια η συνταγματική διάταξη θέτει το σκοπό και το «μέτρο» της ποιότητας που επιδιώκει κάνοντας λόγο για «κοινωνική αποστολή» της ραδιοτηλεοράσεως και την επιδίωξη της «πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας».²⁹

Πρόσφατα μάλιστα το ΣτΕ (ΣτΕ 3490/2006 Τμ.Δ') απεφάνθη επί της γνωστής σκηνης με το «ομοφυλοφιλικό φιλί» που μετέδωσε μεγάλος τηλεοπτικός σταθμός σε σήριάλ του, ότι «όταν μεταδίδονται σε ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές έργα τέχνης, τα έργα αυτά πρέπει κατ' αρχήν να επιδιώκεται να έχουν όσο το δυνατόν υψηλότερη ποιοτική στάθμη, έτσι ώστε να συντελούν στην πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας και όχι στην υποβάθμισή της. Πρέπει επίσης να σέβονται και να προστατεύουν την πρωταρχική αξία που κατοχυρώνει η συνταγματική

²⁸ Δαγτόγλου, Π.Δ. Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα, 1989. Σελ.198.

²⁹ Αλιβιζάτος Νίκος, Κράτος και Ραδιοτηλεόραση, 1986. Σελ. 76.

τάξη της χώρας που είναι ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου. Τέλος, οι σχετικές εκπομπές πρέπει να τηρούν τα όρια που επιβάλλει η ανάγκη προστασίας της νεότητας. Μέσα στα πλαίσια αυτά, εξακολουθεί να ισχύει και στη ραδιοφωνία και στην τηλεόραση, ο κανόνας της ελευθερίας των έργων τέχνης και δεν μπορούν να επιβληθούν άλλοι επιπρόσθετοι περιορισμοί και απαγορεύσεις στα έργα αυτά».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙ ΕΠΙΡΡΟΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Διεθνές Δίκαιο:

Σε διεθνές επίπεδο, δεσπόζουσα είναι η θέση της ΕΣΔΑ, η οποία στο άρθρο 10 κατοχυρώνει την ελευθερία της έκφρασης, ενώ και το άρθρο 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του 1948, κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, το οποίο περιλαμβάνει και αυτό της αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών και ορίζει ρητά ότι τρόπος επίτευξης της άσκησης των σχετικών δικαιωμάτων μπορεί να είναι οποιοδήποτε μέσο.

Επίσης, το άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώντου του ΟΗΕ για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (1966), που δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα, ορίζει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης με παρόμοιο τρόπο όπως και το αντίστοιχο άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης, όσον αφορά στα είδη των μέσων ενημέρωσης.

Τέλος το δεύτερο Διεθνές Σύμφωνο του ΟΗΕ (1966) για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα δεν περιέχει διάταξη σχετική με την ελευθερία έκφρασης ή πληροφόρησης. Το ECOSOC, πάντως, Συμβούλιο που αποτελεί το μηχανισμό εφαρμογής του Συμφώνου, έχει εκπονήσει σχέδια διακηρύξεων σχετικά με την ελευθερία της πληροφόρησης, τα οποία επίσης δεν κάνουν διάκριση ως προς τα διάφορα μέσα.³⁰

2. Ευρωπαϊκό Δίκαιο:

Η ιδιωτική τηλεόραση προστατεύεται και από ευρωπαϊκά νομικά κείμενα και κυρίως, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο εδάφιο β' της πρώτης παραγράφου του άρθρου 10 ορίζεται ότι η υπαγωγή, μεταξύ άλλων, των επιχειρήσεων τηλεόρασης σε καθεστώς αδείας δεν εξαιρεί την όλη τηλεοπτική παραγωγή από το πεδίο εφαρμογής της ίδιας της διάταξης του άρθρου 10, όπου κατοχυρώνεται η ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης.³¹

Επίσης, η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διασυνοριακή τηλεόραση (European Convention on Transfrontier Television), που έχει υπογραφεί αλλά δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα, αναφέρει ότι τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι πεπεισμένα ότι η διαρκής ανάπτυξη της τεχνολογίας πρέπει να αποσκοπεί στη διεύρυνση της δυνατότητας άσκησης των δικαιωμάτων έκφρασης, λήψης και διάδοσης των πληροφοριών και ιδεών, από οποιαδήποτε πηγή κι αν προέρχονται αυτές και ανεξαρτήτως συνόρων.

---

³⁰ Κική Γιάννα, Η Καλωδιακή Τηλεόραση, 1993. Σελ. 76.

³¹ Κική Γιάννα, Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων, 2003. Σελ.65.

Τέλος η Οδηγία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 89/552 δέσμευσε την Ελλάδα από το έτος 1990 και εφεξής να εναρμονίσει την εσωτερική νομοθεσία της τη σχετική με τη ραδιοτηλεόραση, προς τις επιταγές της.³²

---

³² Κική Γιάννα, Η Καλωδιακή Τηλεόραση, 1993. Σελ. 75.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, η ελευθερία της πληροφόρησης, η επιχειρηματική ελευθερία και παράλληλα η προστασία της αξίας του ανθρώπου και η προαγωγή του πολιτισμού και της δημοκρατίας, είναι «every day business» για τα σύγχρονα ΜΜΕ με την έννοια ότι από την απλή μετάδοση ενός παιδικού προγράμματος έως το «πολιτικό ντιμπέιτ» των πολιτικών αρχηγών εμπλέκουν βασικές λειτουργίες του δημοκρατικού πολιτεύματος και την προστασία (ή προσβολή) βασικών ανθρωπίνων αξιών.

Η ραγδαία ανάπτυξη της τηλεόρασης την κατέστησε σε λίγες δεκαετίες «πανίσχυρο» καταλύτη των πολιτικών, κοινωνικών και πολιτιστικών εξελίξεων, χωρίς όμως να προλάβει ο νομοθέτης –και ιδίως ο συνταγματικός νομοθέτης- να εμπεδώσει τις αλλαγές που προκάλεσε στον κοινωνικό ιστό και να προβλέψει ανάλογα (για να μην αναφέρουμε ότι ακόμη και σήμερα την ρυθμίζει σωριδών μαζί με τα «άλλα μέσα»), με αποτέλεσμα να υπάρχει μία δυσαρμονία μεταξύ της δύναμης του μέσου στην πολιτική και κοινωνική σκηνή και την «παρουσία» του στο Σύνταγμα.

Από την άλλη μεριά, το Σύνταγμα είναι ένα βασικό νομοθέτημα που δεν μπορεί να ακολουθεί τα «σημεία των καιρών» και πρέπει να αρκείται στην θέσπιση βασικών αξιών. Η συνταγματική κατοχύρωση της τηλεόρασης σήμερα «πάσχει» από μία σοβαρή ανισορροπία: Από τη μια μεριά, οι βασικές ρυθμίσεις αναφέρονται παρεμπιπτόντως και στο περιθώριο των ρυθμίσεων του «πάλαι ποτέ» τύπου και από την άλλη οι πρόσφατες πολιτικές αναταράξεις κατέστησαν ένα επί μέρους –και εν πολλοίς τεχνικό θέμα- όπως η ρύθμιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των σε αναλόγου βαρύτητας με το γενικό πλαίσιο αρχών θέμα, με αποτέλεσμα η ρύθμιση για το «βασικό μέτοχο» να είναι σχεδόν ίση σε έκταση αν όχι μεγαλύτερη με το σύνολο των υπόλοιπων ρυθμίσεων για όλα τα άλλα θέματα που αφορούν στην λειτουργία της τηλεόρασης.

Είναι γνωστό ότι οι αλλαγές στο Σύνταγμα δεν μπορεί να είναι ούτε ρηξικέλευθες ούτε εκ βάθρων και επομένως θα πρέπει να συμβιβαστούμε με την ιδέα ότι το συνταγματικό τοπίο θα αργήσει ακόμη να αλλάξει σημαντικά, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν τα περιθώρια για την βελτίωση σε νομοθετικό και θεσμικό επίπεδο της λειτουργίας της τηλεόρασης –δημόσιας και ιδιωτικής- και κυρίως για τον εκδημοκρατισμό και την ποιοτική αναβάθμισή της.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

- 57 BVerfGE 295 επ., 320
- ΣΤΕ (ΣΤΕ 3490/2006 Τμ.Δ')
- ΣΤΕ 5040/1987, 1144-5/1988.
- ΕΣΡ, απόφαση αριθμ. 79/4/10.7.1997, Το Σ 1997, 959 επ. (965-6).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλιβιζάτος Νίκος, Κράτος και Ραδιοτηλεόραση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1986.
- Βενιζέλος Ευάγγελος, Η Ραδιοτηλεοπτική Έκρηξη, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1989.
- Βενιζέλος Ευάγγελος, Συνταγματική αυτοσυνειδησία ή αναθεωρητικός οίστρος, ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2006.
- Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Β' Αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005.
- Δαγτόγλου Π.Δ., Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα, 4^η έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1989.
- Κική Γιάννα, Η ελευθερία των Οπτικοακουστικών Μέσων (υπό το πρίσμα και της Συνταγματικής αναθεώρησης του 2001), Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.
- Κική Γιάννα, Η Καλωδιακή Τηλεόραση, Νομική οριοθέτηση και συνταγματική προσέγγιση υπό το άρθρο 15 του Συντάγματος, Εκδόσεις Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα, 1993.
- Κομίνης Λυκούργος, Τα μυστικά της Δημοσιογραφίας, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1991.
- Λοβέρδος Ανδρέας, Το Σύνταγμα της Ελλάδας και η Αναθεώρησή του, Εκδόσεις Ποντίκι, 2001.
- Συλλογικός τόμος: Σαββάκης Χαρ., Βασιλογιάννης Φ., Βιδάλης, Τ., Βουτσάκης Β., Δόνος Π., Καστανάς Ηλ., Κτιστάκης Γ., Μάλλιος Ευ., Τάκης Αν., Τσιτσελίκης Κ., Χροστόπουλος Δ., Νέες Τεχνολογίες και Συνταγματικά Δικαιώματα, Σειρά: Δίκαιο και Κοινωνία στον 21^ο αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004.
- Στρατηλάτης Κώστας, Συντάσσοντας το δικαίωμα στη δημόσια ηλεκτρονική επικοινωνία, Μελέτες Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτειολογίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2006.
- Τσάτσος Δημήτρης, Η αναθεώρηση του Συντάγματος, Εκδόσεις Λιβάνη, 2006.